

COMPLEXUL ISTORIC AL FOSTEI MĂNĂSTIRI CAȘIN. REPERE ISTORICE ȘI ARHEOLOGICE

Costică ASĂVOAIE, Cosmin NIȚĂ

Mănăstirea Cașin a fost ctitorită de domnul Țării Moldovei, Gheorghe Ștefan, între anii 1656-1657, în timpul celei de-a doua domnii din Moldova. Într-o scrisoare adresată de Gheorghe Ștefan principelui Transilvaniei Gheorghe Rakoczy II în 22 mai / 1 iunie 1655 se menționează că „Avem un prilej bun pentru pornire, căci s-a dus vestea că vrem să plecăm la moșia noastră de la Troțuș, unde am dori să înălțăm, prin bunăvoința lui Dumnezeu, o mănăstire spre veșnica pomenire ...”¹. Acest fapt s-a și realizat deoarece domnul a mers să-și aleagă locul viitoarei ctitorii, care este situat pe valea Cașinului, în Țara de Jos, pe drumul pe care se poate ajunge în Transilvania, către Trei Scaune.

Paul de Alep descria traseul pe care se putea pătrunde până la mănăstirea Cașin dinspre Rădeana și Bogdana astfel: „o iei pe o vale îngustă care – fie din spate sau din față, fie din orice altă parte, din jur sau din apropiere – este singura trecere spre mănăstire, căci aceasta este așezată [...] la fundul unei văi înspăimântătoare” și este înconjurată „de păduri și de un râu mare în partea din față [...]”. De cum am trecut în vale și ne-am apropiat de mănăstire, am ajuns într-un câmp verde și neted, cu șanțuri de jur împrejur [fortificație ?], în fundul căruia se află mănăstirea, înconjurată de numeroase fântâni cu apă dulce [...] (element esențial de rezistență într-un punct fortificat). Este înconjurată de un zid foarte înalt, cu patru turnuri, câte unul în fiecare colț, în afară de clopotniță, care este deasupra porții. Tot ceea ce s-a clădit s-a ridicat numai în vara asta și se spune că ar fi lucrat peste opt sute de lucrători, dintre țișanii robi ai acestei țări; dar construcția bisericii încă nu s-a terminat. Este închinată celor două căpetenii ale cetelor îngeresti, Sf. Mihail și Gavril”². Paul de Alep a ajuns la mănăstire în ziua de Sf. Parascheva (14 octombrie) în anul 1656.

Din cele descrise mai sus rezultă că mănăstirea era apărată natural, dar și antropic, din toate părțile iar locul în care era amplasată îi asigura controlul asupra unei porțiuni de drum (trecere obligatorie) din care ulterior se bifurcau căi către Transilvania și Țara Românească. Construirea alertă a zidului de incintă denotă faptul că rolul ei era unul primordial militar motivat prin unul religios, invocând cumva motivația utilizată anterior pentru păstrarea Cetății Neamțului. După opinia lui Petronel Zahariuc biserica a fost terminată la sfârșitul anului 1656, iar restul complexului nu a fost finalizat, cu toate că în anul 1657 lucrările au continuat cu aceeași intensitate ca și în anul precedent³. Din paragraful anterior, ce redă memoriile lui Paul de Alep, ar rezulta o situație inversă, de unde și sesizarea corpului principal al ctitoriei.

¹Petronel Zahariuc, *Țara Moldovei în vremea lui Gheorghe Ștefan voievod (1653-1658)*, Iași, 2003, p. 502.

² *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, București, 1976, p. 157.

³ Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 503.

Mănăstirea se pare că a fost construită pe locul unui așezământ monahal mai mic, ctitorit tot de Gheorghe Ștefan, probabil când se afla doar „în boierie” în satul Poienile, pe care îl cumpărase de la toți „moșinașii”, la începutul anului 1655. Acesta a înzestrat mănăstirea cu multe sate, pe tot parcursul domniei sale, multe dintre ele fiind „din miezul averii” lui Gheorghe Ștefan; așadar, el s-a gândit să-și protejeze averea în cazul unui pericol extern, iar mănăstirea a fost construită ca adăpost în eventualitatea unei invazii turcești, dar nu numai fiind închinată de ctitor Patriarhiei de Ierusalim, ceea ce îi conferea și o anumită imunitate⁴.

În timpul lui Gheorghe Ștefan s-au construit zidul de incintă, biserica, turnul clopotniță, chiliile și casa domnească. Alexandru Papadopol-Calimah menționează că trupul lui Gheorghe Ștefan ar fi fost adus, după ce domnul a murit la Stettin, și îngropat la Mănăstirea Cașin. Această informație este întărită de relatările unor bătrâni din sat, care ar fi fost martori la refacerea de la 1806. Aceștia mărturiseau că „înăuntrul ei [bisericii] s-a găsit un zid în partea stângă, într-o criptă un sicriu și că acela era sicriul la Gheorghe Ștefan”⁵.

După domnia lui Gheorghe Ștefan mănăstirea a intrat în declin, până în timpul domniei lui Istratie Dabija, când situația ei economică s-a redresat și locașul a primit noi danii. În anul 1717, domnul Țării Moldovei, Mihai Racoviță, a dat ordin să se dărâme zidul de incintă al mănăstirii. Odată cu zidul, întregul ansamblu a avut de suferit, din cauza conflictelor ce au existat în acel an⁶. Mănăstirea a rămas în această stare până la începutul secolului XIX când, la cutremurul din 1805, a suferit iarăși mari distrugereri. Egumenul de atunci al mănăstirii, Ierotei Țarigrădeanul, a demarat lucrările de reparație a complexului, în anul 1806, când a reparat biserica.

Alte reparații ale bisericii s-au făcut în perioada 1836-1839, de către egumenul Isaia Țarigrădeanul, care nu s-a mulțumit doar cu atât, ci s-a intitulat ctitor doar pe sine, procedând la raderea pisaniei vechi – cea a lui Gheorghe Ștefan – pe care, la un colț, se mai pot observa literele vechi, din care se poate reconstitui numele domnului Gheorghe Ștefan. Pisania a fost rescrisă de noul ctitor și are următorul conținut „Această dumnezeiască beserică a Sfinților Voevozi Mihail și Gavril s-au făcut de Ierotei egumenul Țarigrădeanul, împreună cu toate sfintele vase, precum se vede, cu însuș[i] osteneala și cheltuiala sa: 1806 Avg. 10. Al doile prefacere [a] acestei Sf. Monastiri s-au făcut de Prea Cuvioșia Sa egumenu Isaia Țarigrădeanul, începutul la 1836 și s-au sfârșit la 1839 Avg. Cu cheltuiala fericitilor ctitori și a sa osteneală”⁷. Zidul de incintă a fost refăcut în perioada 1820-1830 după cum menționează și inscripția: „Aceasta zidire s-a făcut de Isaia Țarigrădeanul Egumenul acestei Sf. Mănăstiri. S-a început la 1820 și din întâmplarea Zaveriei ce a fost la 1821, a rămas până la 1828 și s-a săvârșit la anul 1830, care s'a făcut cu însuși cheltuiala sa, la Iulie 21”⁸.

Între biserica mănăstirii Cașin și cea a mănăstirii Golia au existat unele asemănări, deoarece meșterii care lucrau la Golia la jumătatea secolului al XVII-lea au fost transferați la

⁴ Ibidem.

⁵ Alexandru Papadopol Calimah, *Despre Gheorghie Ștefan voevod Domnul Moldovei (1653-1668)*, București, 1890, p. 104.

⁶ George Ioan Lahovari, C. I. Brătianu, Grigore Tocilescu, *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. II, București, 1899, p. 227.

⁷ G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933, p. 176.

⁸ George Ioan Lahovari, C. I. Brătianu, Grigore Tocilescu, *op. cit.*, vol. II, București, 1899, p. 227.

Cașin, iar aceștia au construit noua biserică după modelul Goliei⁹. În decursul timpului s-au petrecut modificări generate de factori naturali și de conflictele armate, iar acestea au generat reparații la ambele biserici. Noii constructori nu au mai refăcut edificiile așa cum erau ele la momentul primei construcții. De exemplu, numai mănăstirea Cașin a suferit reparații după cum urmează: după 1717, 1805-1806, 1836-1839, 1892-1895, 1907, 1909, 1926, 1940, 1959, 1983-1989.

De cele mai multe ori biserica mănăstirii Cașin a fost luată ca model și reper explicativ pentru elucidarea necunoscutelor de arhitectură a bisericii de la Golia, soluție riscantă dacă se ține cont de multiplele refaceri de la Cașin. Asemănarea dintre cele două biserici s-a păstrat doar la nivelul planimetric, la nivelul superior al elevației cele două sunt diferite. Diferențe se pot observa la nivelul ferestrelor, la nivelul cornișei, al boltirii și la nivelul turnurilor.

Planul bisericii de la mănăstirea Cașin este cel moldovenesc, în formă treflată, cu absidele laterale la exterior sub formă dreptunghiulară, în interior având formă rotundă, iar în elevație, în partea superioară, se termină în semicalotă.

La uși și ferestre se găsesc ancadramente florale, care în prezent sunt și la turnul clopotniță pe exterior. Ctitoria inițială, a lui Gheorghe Ștefan, a fost demantelată cel puțin până la soclu. Două repere importante, care vin în sprijinul acestei afirmații, se află acum montate în paramentul turnului clopotniță:

1. Două fragmente de brâu torsadă, considerat de către istoricii de artă, a fi introdus în Țara Moldovei prin biserica de la Dragomirna; torsada a făcut carieră în Moldova, culminând cu Trei Ierarhi (Fig. 1).
2. Fragmente de soclu (sau glaf fereastră ?) (Fig. 4).

La exterior, ca elemente decorative, se observă pilaștrii angajați care sunt uniți în partea superioară de o friză nesuștinută de capiteluri, așa cum este la Golia (Fig. 5), iar la bază au încrustați, câte o rozetă.

La sfârșitul secolului XIX, mai exact în anul 1890, complexul a fost descris într-un Memoriu privitor la starea bisericilor din județul Bacău în modul următor:

Biserica din acesta comună, întreținută de Stat, este cea mai maiestoaasă, cea mai solidă și cea mai frumoasă din cuprinsul județului Bacău. În ograda Mănăstirii până cu vreo 15 ani în urma exista o casa cu doua caturi, în stare bună, și în condiții de locuit, dar diferiți îngrijitori ce s-au succedat au excelat unul mai mult de cât altul prin neglijență, căci astăzi privitorul vede în locul caselor o grămadă de cărămizi amestecate cu părți din acoperământ; la odăile din catul I se mai vede mai vede ici coala câte o fereastră, câte o ușă, care par a se sbuciuma contra pustiirii. Tot în ograda Mănăstirii, spre nord mai este un rând de case bune, în care este instalată școala comunală. Partea despre miază-zi a bisericii tot în ogradă este un beciu mare, având deasupra la intrare marca țării (un cap de bou) săpat în piatră (Fig. 2). Jur împrejurul Mănăstirii este un zid de piatra înalt de aproape doi stânjini, făcut la anul 1820-1830¹⁰.

⁹ G. Balș, *op. cit.*, p. 174.

¹⁰ Memoriu de starea bisericilor și a parohiilor ortodoxe din județul Bacău, în *Biserica Ortodoxă Română*, anul XIV, nr. 6, București, 1890, p. 461.

La puțin timp după această descriere biserica a fost reparată, în perioada 1892-1895¹¹, ca și mai apoi, la începutul secolului XX, între anii 1907 și 1909.

În ședința din 12 iulie 1908, pe baza referatului arhitectului N. Ghika-Budești, s-a cerut aprobare pentru dărâmarea unei clădiri din curtea fostei mănăstiri, menționând că nu are nici o importanță din punct de vedere artistic. Comisia a cerut o cercetare din punct de vedere istoric¹². Clădirea a fost dărâmată între timp, deoarece în ședința Comisiei, din 21 iunie 1913, s-a cerut anchetarea privind dărâmarea fără autorizație a construcțiilor aparținătoare de fosta mănăstire Cașin¹³. Se pare că edificiul dărâmat este cel care era situat la nord de turnul clopotniță (**Fig. 3**), iar clădirea lui Gheorghe Ștefan și școala domnească, acoperite cu șindrilă în același an, au luat foc din cauza unei locomotive a trenului forestier al Societății Union. Cu acest prilej au ars și două turle de la biserică, împreună cu catapetasma, ce era lucrată cu aur, ca și întregul mobilier¹⁴. După acest an, școala domnească nu a mai fost reparată niciodată. Acest dezastru a determinat repararea bisericii în anul 1926 și a turnului clopotniță în anul 1936. Lucrări de reparații s-au mai făcut în 1940, de către locuitorii comunei, 1959 și 1983-1989.

Primele investigații arheologice asupra acestui ansamblu s-au făcut în anul 1983, de către Alexandru Artimon și au constat într-un sondaj la turnul clopotniță și o verificare a casei domnești. În 1986 au fost degajate de vegetație zidurile școlii domnești¹⁵.

În anul 1991, același arheolog a făcut investigații la Casa domnească și a trasat șase secțiuni (**Fig. 4**) în scopul delimitării, verificării etapelor de construcție și a evoluției sale. În timpul cercetărilor s-a constatat că terenul destinat construcțiilor a fost defrișat în mod sistematic, iar în secțiuni au fost surprinse straturi de pământ cafeniu cu prundiș, fără urme materiale, în partea superioară au fost găsite fragmente ceramice din secolul XVII, fragmente de cahle cu reprezentări florale, geometrice și zoomorfe și fragmente de ceramică din secolele XVIII – XIX¹⁶. S 1 a fost trasată pentru a verifica legătura dintre casa domnească și zidul de incintă de pe latura de V (20x2 m) și s-a constatat că zidul incintei de pe latura de vest este contemporan cu Casa domnească. În cadrul secțiunilor S2, S3 și S6 s-a observat un zid, ce pare să meargă paralel cu zidul de sud al casei domnești, ce are o lățime de 1,50 m și o adâncime de până la – 2,75 m iar nivelul anterior de calcare față de cel actual (latura exterioară pe S) este situat la cca. 1,35 m¹⁷. În S5 (latura de N) s-a observat că elevația se adâncește până la – 0,85 m față de nivelul actual de călcare iar acesta pare să fie vechiul nivel de călcare¹⁸. În S4 s-a verificat întinderea spre E a casei și dispunerea bolților demisolului. În cadrul secțiunii s-a observat un strat de pietre, mortar și cărămizi care se află la cca. – 0,45 m

¹¹ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 158.

¹² BCMI, 1908, p. 179.

¹³ BCMI, 1913, p. 96.

¹⁴ Institutul Național al Patrimoniului, fond DMI, dos. 2872/1979, f. 3.

¹⁵ Al. Artimon, *Raport de cercetare arheologică – Casa domnească de la Mănăstirea Cașin, jud. Bacău*, campania 1991, Institutul Național al Patrimoniului, fond. DMI, dos. 6691/7.12.1991, fila 4.

¹⁶ *Ibidem*, p. 6.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, p. 7.

față de actualul nivel de călcare iar între $-0,95 - 1,45$ m s-a dezvelit bolta exterioră¹⁹. Grosimea zidului Casei domnești pe latura de E este de $1,75 - 1,85$ m²⁰. În studiul lui Al. Artimon din 1991 dăinuie o anume confuzie generată de modul său de exprimare, ceea ce impune reluarea cercetărilor pentru a completa datele istorice bazate pe elementele arheologice.

Observații făcute pe baza sondajelor geotehnice (2014)

1. Zidul de incintă (Z.E și Z.N). Au fost efectuate două sondaje, unul la zidul de nord și celălalt la zidul de vest pe extremitatea de nord.

- Sondajul pe zidul de nord are o lățime de 1 m, lungime de 1.20 m și adâncimea de 1,10 m. Nivelul de călcare stabilit este la adâncimea de $-0,30 - 0,40$ m față de nivelul actual de călcare (**Fig. 5, 22**).
- Sondajul de la extremitatea de nord a zidului de vest are 0,80 m lățime, 1,20 m lungime și 1,10 m adâncime. Nivelul de călcare a fost stabilit la $-0,30$ m adâncime față de nivelul actual de călcare (**Fig. 6, 22**).

2. Școala domnească (ȘD) (jumătatea sec. XIX) a funcționat până în anul 1920 când a fost distrusă de un incendiu (**Fig. 22**).

Sondajul este plasat în exteriorul clădirii, pe latura de S-E și are dimensiunile următoare: 1.50 m lungime, 1,20 m lățime și 1,90 m adâncime. Nivelul de călcare intermediar, cel al ultimilor constructori, este marcat în zidire cu cărămidă dar și în profil prin limita dintre pământul cenușiu și actualul strat vegetal și este situat la $-0,30$ m de nivelul actual de călcare iar cota de fundare este situată la -1.00 m față de nivelul de călcare actual (**Fig. 7**). Se poate observa că edificiul a fost construit pe alte construcții mai vechi iar materialul utilizat este refolosit. După cum se poate observa piatra și cărămida au fost scoase de la una sau mai multe construcții anterioare iar fundația nu a fost fixată în sol virgin ci pe umpluturi (**Fig. 8**). Umplutura este compusă din piatră brută de râu, piatră fasonată și cărămidă reutilizată cu urme de cel puțin două categorii de liant.

Un alt nivel de călcare, al constructorilor primului edificiu, este greu de reperat și urmează a fi stabilit la etapa de săpătură arheologică preventivă sau supraveghere a lucrărilor de subzidire și cămășuire. Aceste operațiuni, menționate anterior, sunt necesare datorită pietrei de râu rulate și nefasonate care – se știe – nu fac priză bună în lianții utilizați anterior cimentului industrial, acesta fiind de slabă calitate și în cantități minimale și de asemenea, datorită fundării pe umpluturi.

3. Turnul Clopotniță (T1). Sondajul s-a executat pe latura de S a turnului în dreptul pilonului angajat din jumătatea de S, în interiorul incintei (**Fig. 9, 22**) și are următoarele dimensiuni: 2.00×2.00 m și 1.80 m adâncime.

Structura solului în profil pe latura de S a casetei este următoarea:

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

Pământ negru cu intruziuni de mortar și piatră spartă de dimensiuni relativ mici (6 - 15 cm) și de formă neregulată. După toate probabilitățile sunt resturi de la fasonarea blocurilor folosite la restaurarea turnului. Acest amestec constituie, de altfel, și solul vegetal. După toate indiciile, malurile șanțului folosit pentru turnarea fundațiilor s-a surpat, de unde a rezultat „panta pământului negru” și decroșul fundației turnate.

Mai există un strat de lut galben, curat provenit din șanțul de fundare și un strat de pământ nederanjat.

După forma fundațiilor, decroșate în profil, se consideră că cei care au construit au luat ca reper pentru înălțarea elevației „reverul” superior al fundației și nu partea consistentă (miezul) care se menține pe adâncimea fundației. Prin urmare, partea exterioară a zidului (fațada) are o temelie incertă, ceea ce presupune prevederea lucrărilor de subzidire. Suprafața de călcare a constructorilor era denivelată și se află la partea inferioară a pietrelor de talie mare.

Stratigrafie (Fig. 10):

- Sol supraînălțat: 0,40 m în partea de nord a zidului și 0,60 m pe partea de sud;
- Trei asize din piatră fasonată, în vederea nivelării fundației turnate: 0,60 m;
- Nivelul anterior de călcare: 1,00 m (N) și 1,20 m (S)
- Fundație turnată în cofrag natural: adâncimea controlată este de 0,60 m.
- Decroșul maxim dintre miezul fundației în retragere și buza fundației: 0,20 m (N) și 0,60 m (S).

Alte observații:

Fundația turnată în cofrag natural nu a putut fi săpată până sub talpă, din cauza riscurilor majore. A putut fi relevat faptul că este constituită din bolovani de râu legați cu mortar de proastă calitate, friabil. Riscurile constau în fisurarea elevației sau tasarea cel puțin a paramentului în caz de seism. Adâncimea controlată este de 0,60 m.

Fragmentele de brâu situate în exteriorul porții, la o înălțime de 1,48 - 1,75 m față de actualul nivel de călcare, este posibil să fi făcut parte din brâul primei biserici, cea a lui Gheorghe Ștefan²¹ (Fig. 11).

În colțul de NV la intrare, pe exterior, sunt inserate în asizele 2-3 ale paramentului, la înălțimea de 0,80-1,08 m și 1,16-1,35 m, două piese fasonate cu profilatură de soclu, provenind, foarte probabil, de la prima biserică (Gheorghe Ștefan) (Fig. 12). Cea de a doua piesă, din partea superioară, deși fisurată, arată ca o piesă de colț. Aceste au fost precizate mai sus. Cele două muluri, care încadrează arcada de la intrare pe paramentul exterior reprezintă mai curând o refolosire a unor fragmente din brâul-torsadă ce a ornat cândva biserica lui Gheorghe Ștefan, ornament foarte uzitat în epocă (Fig. 13)²².

Retragerea în fundație a condus la o eroare care impune subzidire și se poate considera: viciu în construcție, schimbarea meșterilor sau ignoranță.

Trebuie refăcută structura de lemn, cu aceleași sisteme metalice care să fie recondiționate (balamalele de la poarta mică - axul pivotant).

Deviația spre sud a axei turnului este de 50°.

²¹ A se vedea cazul mănăstirii Dragomirna (SV) și Trei Ierarhi (IS).

²² A se vedea foto. 2-3.

4. Casa Domnească (CDdV). Sondajul a fost făcut la intrarea din partea de V, mai exact din mijlocul intrării, și până la jumătatea pilastrului angajat al ușii (**Fig. 14, 22**), cu următoarele dimensiuni: $3 \times 0,80 \times 1,50$ (h)

Dimensiunile secțiunii:

- Diferența dintre actualul nivel de călcare până la prag: - 0,90 m.
- Grosime prag: 0,42 m;
- Lățime: 0,80 m;
- Lungime: 3,00 m.

Observații

- Adâncime de la extremitatea interioară a bolții până la vechiul nivel de călcare (prag) - 2,10 m;
- Adâncime de la extremitatea interioară a bolții până la actualul nivel de călcare 1,20 m;

La casa domnească, partea păstrată până în prezent este un demisol nicidecum o pivniță, dovadă în acest sens sunt ferestrele și nu guri de aerisire (mai relevante în sectorul de E). Este recomandat a se vedea și alte construcții de acest fel la mănăstirile Dragomirna, Cetățuia, Sala Gotică de la Trei Ierarhi etc.

Este posibilă ca adâncirea ulterioară să fi transformat demisolul în pivniță; pentru acest fapt a se vedea diferența dintre arcul ușii și bolta încăperii (**Fig. 15**) pe V fiind vizibilă aglomerația modernă de material.

Alte observații:

- Este necesară tăierea de urgență a vegetației lemnoase aflate pe ruine;
- De făcut un sondaj la arcul de la intrare pentru stabilirea relației dintre pragul acesteia și cele ale ușilor laterale (extins pe S se poate descoperi scara). Scara (eventual exterioră) poate da cel mai sigur argument pentru nivelul de călcare din secolul XVII.
- Cheia de boltă este folosită doar la ancadramentul de la intrare, iar celelalte două ancadrame sunt din arce îmbinate în cintru.
- Ca soluție de restaurare a *arcului* de la intrare pot fi folosite pozele din „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice” (BCMI), 1908 (**Fig. 2**) și planul de restaurare din arhiva Institutului Național al Patrimoniului, fond Comisiunea Monumentelor Istorice, planșa 622 (**Fig. 16**).

5. Biserica (B)

5.1 B S1 (interior, latura de S, între pronaos și pridvorul inițial).

Dimensiuni: lungime 2,00 m, lățime 1,20 m, adâncime sondaj 2,55 m (**Fig. 17, 22**). În acest sondaj a fost observată următoarea situație stratigrafică (**Fig. 18**):

- Pavaj modern din beton cu armătură (propus pentru eliminare): 0 - 0,15 m;
- Pat din nisip, granulație relativ fină, unitară: - 0,15- 0,30 m ce corespunde cu blocheții din piatră fasonată (la partea lor superioară) care la rândul lor, sunt

amplasați pe o fundație turnată în cofrag natural din piatră de diferite dimensiuni, înecate în mortar din var și nisip.

- Strat de umplutură din piatră spartă, pigment dens din mortar, clot de cărămidă, mai pe scurt – resturi de la momentul construcției (nu există urme de tencuială): - 0,30 - 0,55 m;
- Pământ negru-cenușiu, nederanjat: - 0,55 – 0,75 m. La - 0,55 m este stratul inițial de călcare (1805-1806);
- Strat de pământ argilos cu densitate mare, nederanjat: - 0,75 – 2,55 m;
- La distanța de 0,62 - 0,65 m față de latura de V a pilastrului angajat a fost surprins în secțiune, pe o lățime de 0,45 m, în profilul de V al casetei, începând cu adâncimea de - 1,37 – 1,38 m și până la baza casetei o inserție de cărămidă zidită unitar. Dimensiunile la parament ale cărămizilor 5x13x30 cm, ușor variabile.
- Cota de fundare dacă o corelăm cu cea a casetei **B S2** din exteriorul bisericii de pe latura de N, este: - 3,40 m, față de actualul nivel de călcare.

5.2 B S2 (exterior, latura de N de la jumătatea pilastrului vestic al pronaosului până la jumătatea pilastrului angajat din dreptul delimitării dintre gropniță și pridvor). Sondajul are următoarele dimensiuni: 3,00 m lungime, 2,80 m lățime din dreptul jumătății pilastrului angajat ce corespunde delimitării dintre gropniță și pridvor și 0,90 m lățime din dreptul pilastrului vestic al pronaosului și adâncimea de 3,70 m (**Fig. 22**).

Situația stratigrafică în profilul de E al sondajului este următoarea (**Fig. 19**):

- Strat de ciment modern: 0 - 0,10 m;
- Două blocuri masive de piatră (0,42 m grosime bloc): - 0,10 – 0,90 m; la - 0,90 m este nivelul de călcare al constructorului de la 1805-1806;
- O gaură de tirant ce merge de a lungul bisericii, situată la o adâncime de - 1,10 m cu o lățime de 0,17- 0,20 m. Acesta a ieșit din traseul firesc și trebuie avut în vedere de către restauratori pentru introducerea de armătură și injectare cu beton;
- Strat de argilă, adăugat: - 0,90 m - 2,40 m;
- Strat de pământ negru, care reprezintă la partea sa superioară nivelul de călcare al primului constructor (Gheorghe Ștefan): - 2,40 - 2,90 m;
- Strat de lut: - 2,90 - 3,70 m.

Situația stratigrafică în profilul de N al sondajului este următoarea (**Fig. 20**):

- Strat de ciment modern: 0 - 0,10 m;
- Un bloc de piatră: - 0,10 - 0,50 m;
- Decroș în fundație cu o lățime de 0,40 - 0,50 m situat la - 1,65 m;
- Zid de piatră de râu nefasonată: - 0,50 - 2,50 m;
- Zid de piatră fasonată : - 2,50 - 3,40 m. La - 2,50 m este nivelul de călcare din vremea lui Gheorghe Ștefan.

Situația stratigrafică în profilul de V al sondajului este următoarea (**Fig. 21**):

- Strat de ciment modern: 0 - 0,10 m;

- Strat de umplutură din piatră de râu, piatră spartă și resturi de cărămizi: - 0,10 - 0,60 m. În rest situația stratigrafică pe acest profil este similară cu cea din profilul de E al sondajului.

5.3 Observații

- Lentila de argilă ce coboară până la - 2,40 m ce are panta spre fundație și are rol de a proteja biserica de apele pluviale se propune a fi eliminată pe întreg perimetrul bisericii și ale celorlalte construcții din ansamblu;
- Din cele expuse mai sus și din imagini se poate observa că fundația este construită din piatră de râu cu liant de slabă calitate. Așadar, se recomandă găsirea soluției de cămășuire cu armătură pe exterior și interior, eventual prin așa zisa metodă cu „stâlpișori”;
- Aceeași soluție este recomandată și dacă se are în vedere faptul că există porțiuni la turnul de intrare și la biserică în care paramentul își lasă greutatea pe o lentilă de argilă și nu pe miez de fundație;
- La nivelul amprentelor de tiranți care au ieșit din traseul lor firesc trebuie avut în vedere de către restauratori introducerea de armătură și injectarea cu beton;
- Nici cei care au făcut ultima degajare nu au curățat resturile provenite de la activitatea de șantier iar acest strat de 0,60 m are un efect higroscopic și pus în relație cu piatra din elevație, care are o mare porozitate dar și cu „perna” de argilă pomenită mai sus, conduc la fenomenul de capilaritate; acesta constituie una din cauzele majore care generează umiditatea și igrasia din biserică. Din aceste cauze expuse mai sus se propune eliminarea stratului de 0,60 m.

6. Chiliile (latura de N a Turnului Clopotniță și eventual pe S):

La acestea trebuie degajat pământul de umplutură cu utilaj mecanic sub supraveghere arheologică până la nivelul superior al ruinelor.

Toate cele descrise mai sus relevă importanța majoră a Complexului Istoric Mănăstirea Cașin pentru evoluția istorică și arhitectonică din Moldova pentru perioadele de evoluție socială medievală, modernă și chiar contemporană. Cercetarea arheologică, sub formă de diagnostic intruziv, cu caracter preventiv și de supraveghere permanentă a lucrărilor necesar a fi executate în sol, este imperios necesară și trebuie prevăzută în mod expres într-un Proiect de restaurare atât de necesar acestui deosebit de important complex monumental.



Fig 1. – Brâu-torsadă de la Turnul clopotniță. Mănăstirea Cașin.



Fig. 2 – Intrarea în demisolul casei domnești. Mănăstirea Cașin (foto 1908)



Fig. 3 – Ruinele chiliilor de la Mănăstirea Cașin (foto 1908)

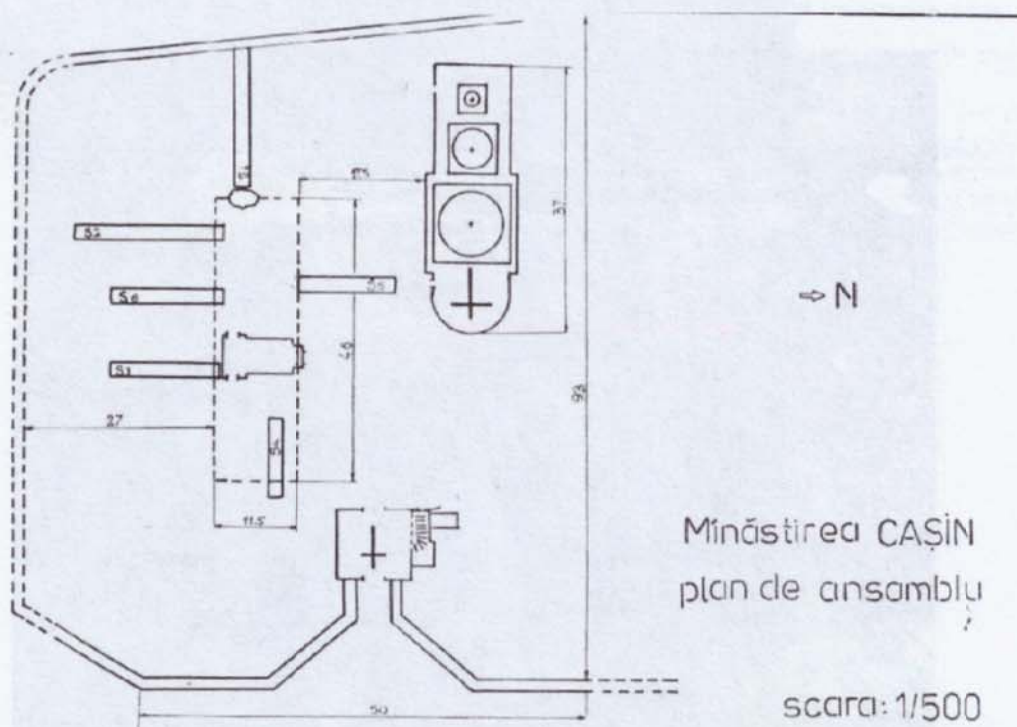


Fig. 4 – Plan săpătură arheologică la Casa Domnească (1991). Mănăstirea Cașin



Fig. 5 – Zid incintă, latura de N (Sondaj 1).



Fig. 6 – Zid incintă, latura de V-NV (Sondaj 2).

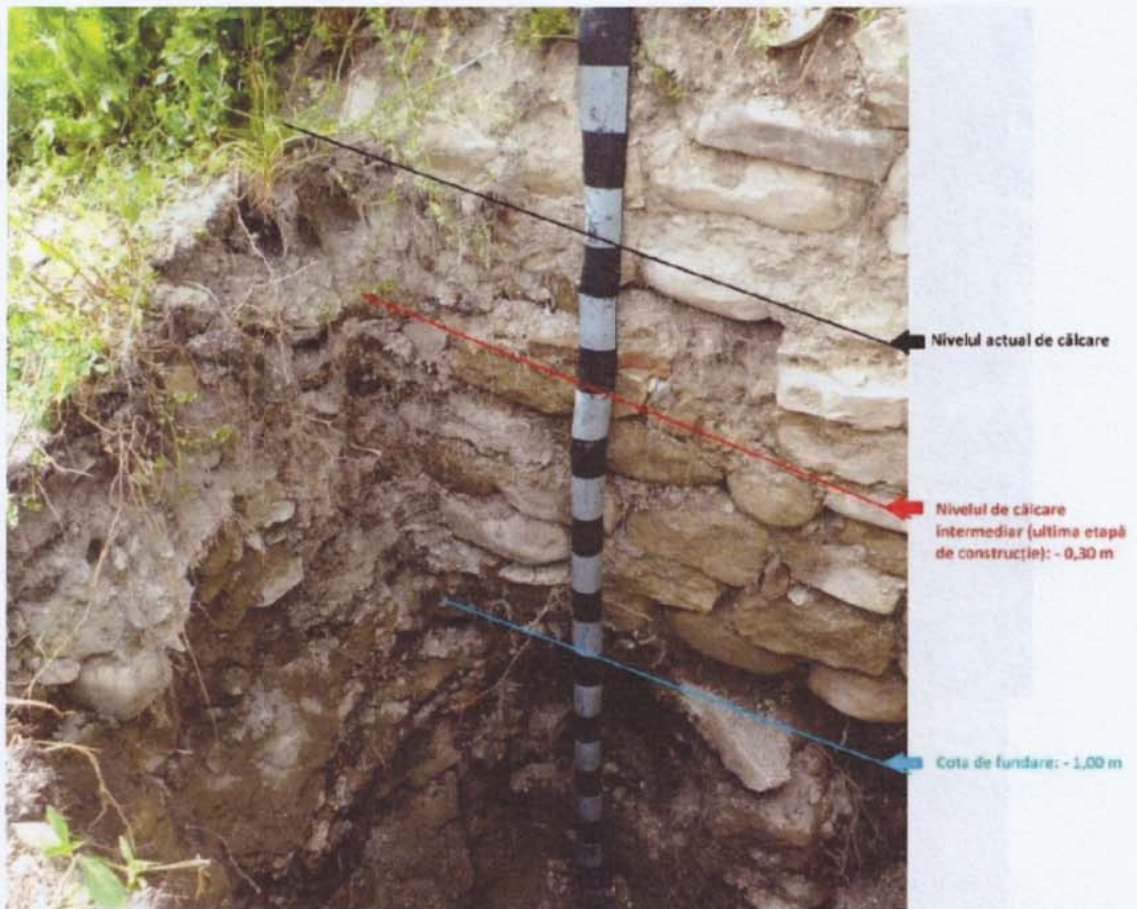


Fig. 7 – Școala domnească (Sondaj 3).



Fig. 8 – Școala domnească (Sondaj 3), detaliu



Fig. 9 – Turn-clopotniță (Sondaj 4).



Fig. 10 – Turn-clopotniță (Sondaj 4), detaliu

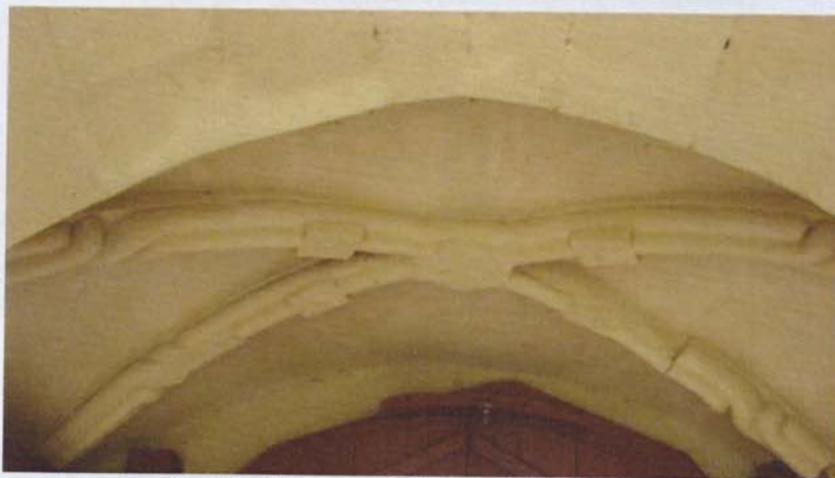


Fig. 11 – Fragmente de brâu, Turnul-clopotniță.



Fig. 12 – Fragmente de piese cu profilaturi de soclu. Turnul-clopotniță.



Fig. 13 – Brâu torsadă, Turnul clopotniță, exterior.

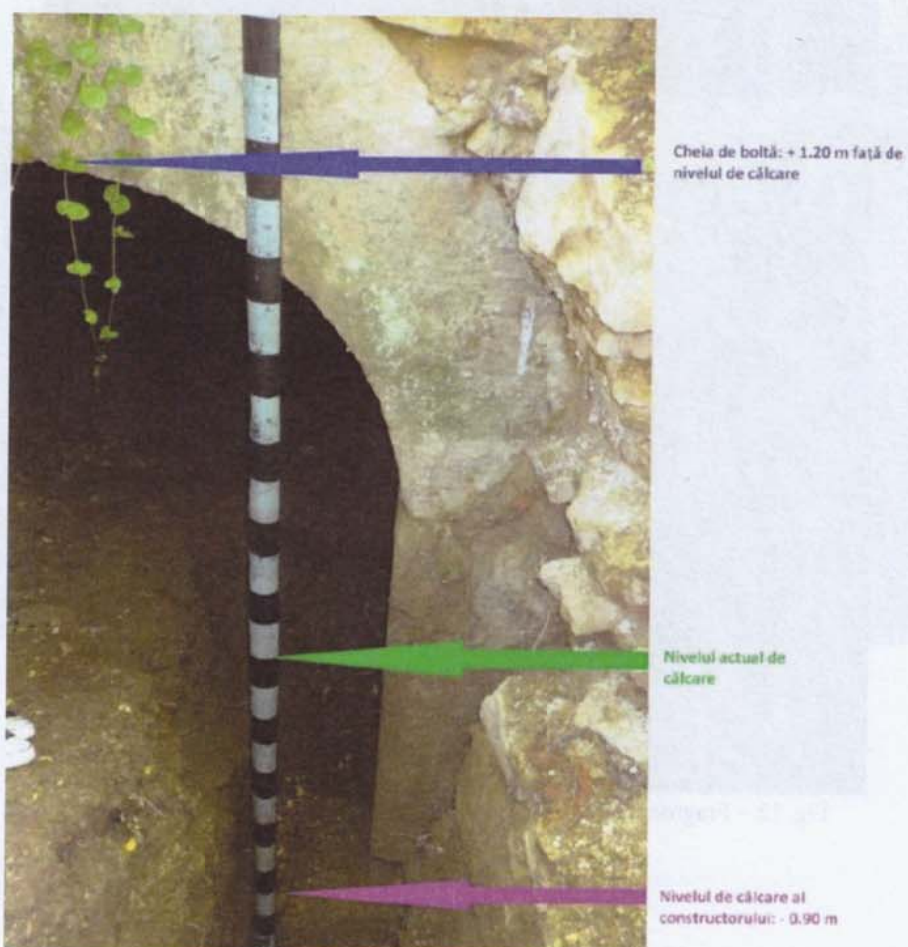


Fig. 14 – Casa domnească (Sondaj 5), intrarea pe latura de V.



Fig. 15– Casa domnească de la Mănăstirea Cașin, detaliu intrare pe latura de est.

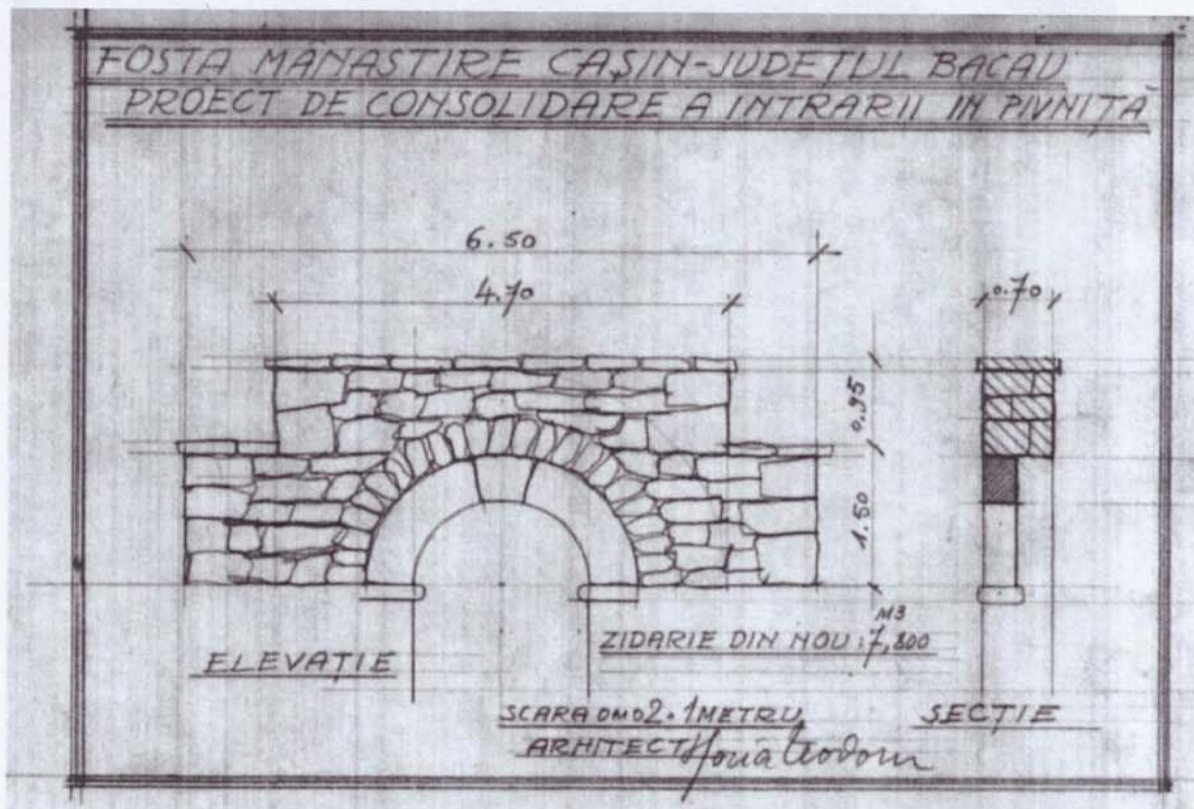


Fig. 16 – Plan de restaurare al bolții. Arhiva INP, fond CMI, planșa 622.



Fig. 17 – Interiorul bisericii Mănăstirii Cașin, latura de S (Sondaj 6).

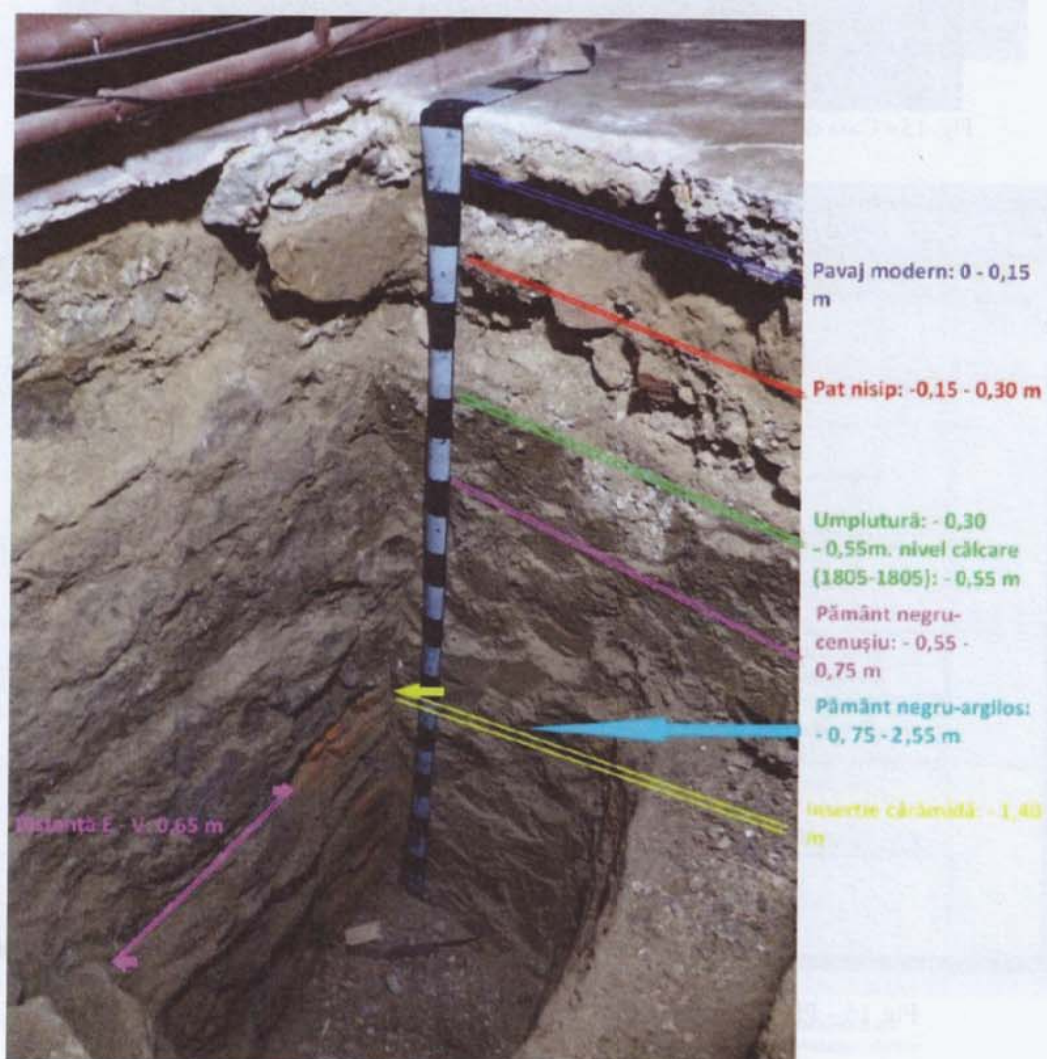


Fig. 18 – Interiorul bisericii Mănăstirii Cașin. Profil (Sondaj 6).

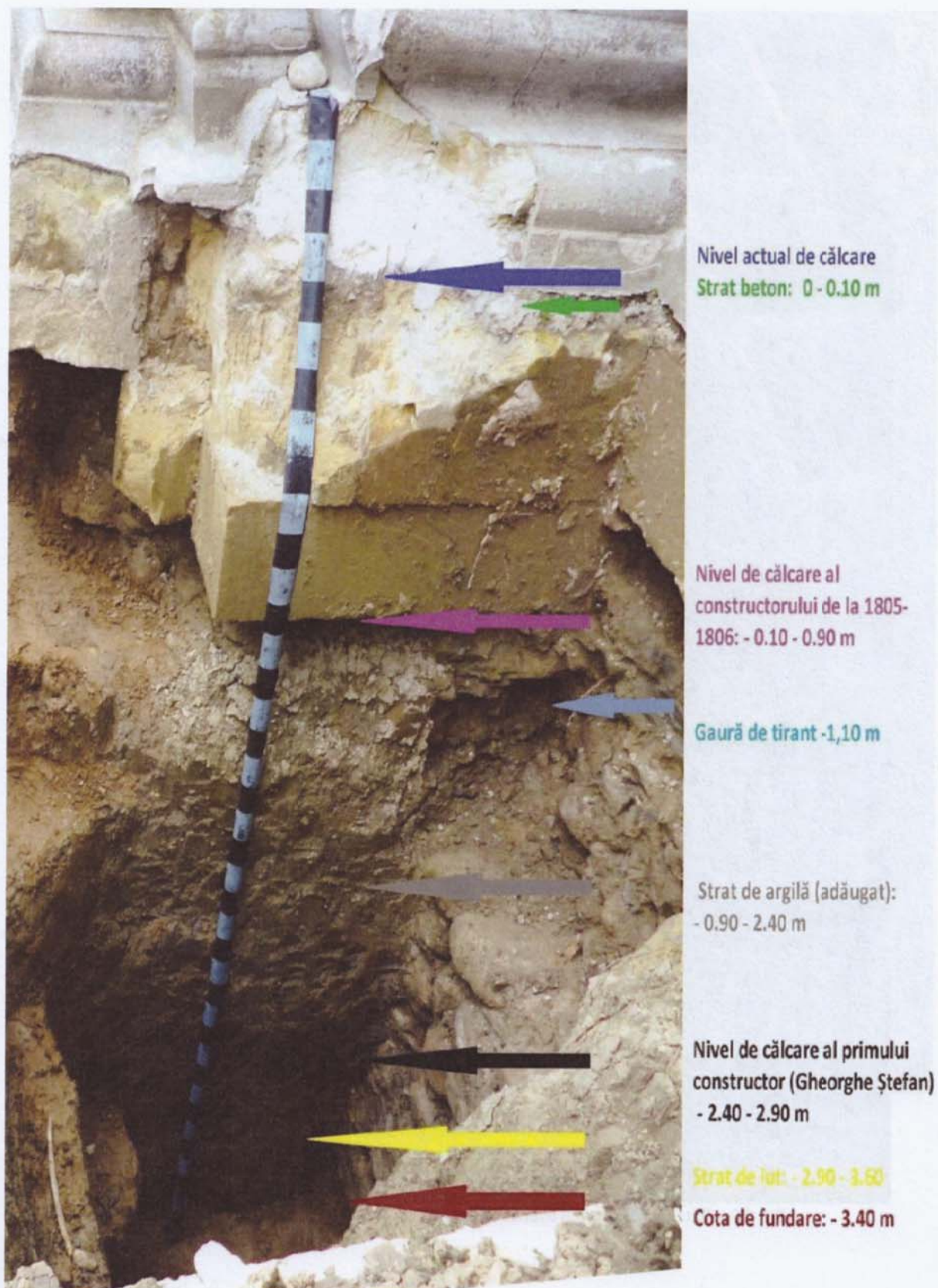


Fig. 19 – Exteriorul bisericii Mănăstirii Cașin, latura de N, profilul de E (Sondaj 7).

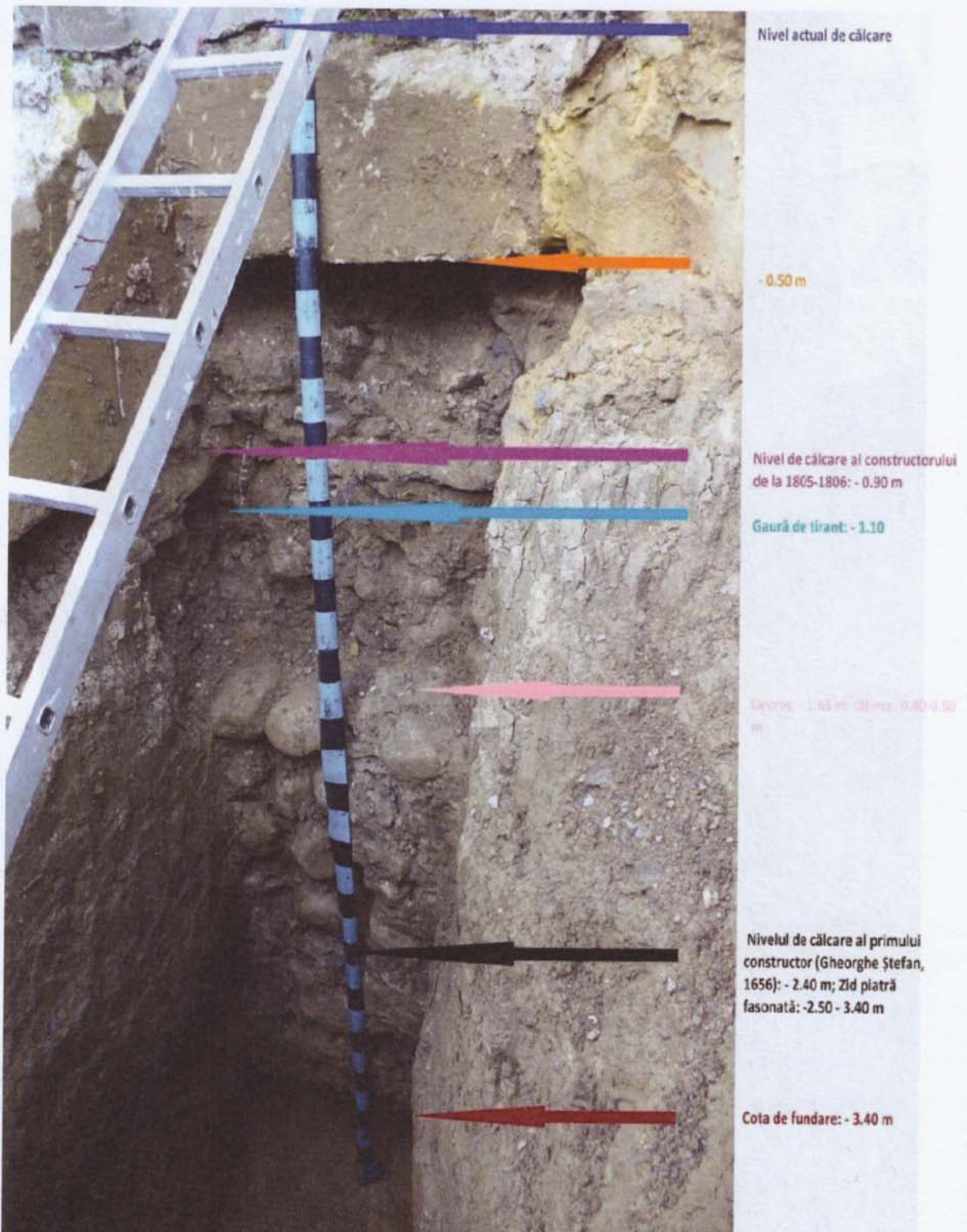


Fig. 20 – Exteriorul bisericii Mănăstirii Cașin, latura de N, profilul de S (Sondaj 7).



Fig. 21 – Exteriorul bisericii Mănăstirii Cașin, latura de N, profilul de V (Sondaj 7).

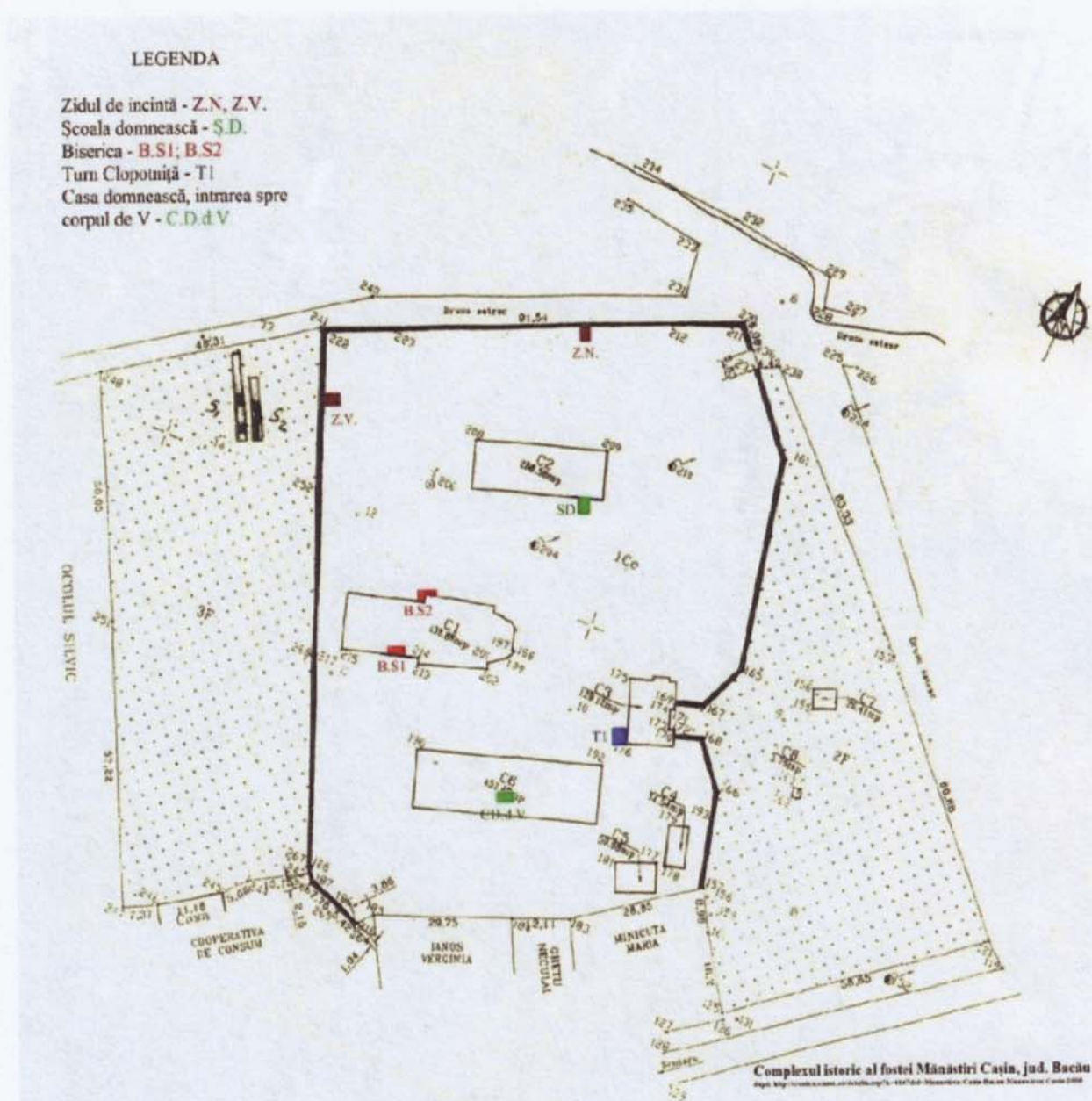


Fig. 22 – Planul general al Complexului istoric al fostei Mănăstiri Cașin. Sondajele geotehnice.